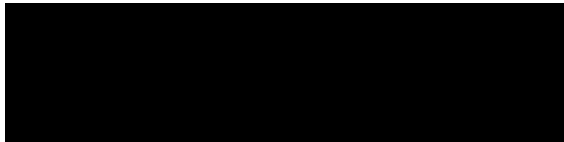

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Warszawa, 21 grudnia 2020 r.

DKO-WNP.053.5.2020.DB

Szanowny Panie,

w odpowiedzi na petycję w sprawie utworzenia organów pn. Główny Kurator Oświaty oraz Rzecznik Praw Ucznia i Studenta, uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Nadzór pedagogiczny znajduje bezpośrednie źródło w przepisach Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis art. 70 ust. 3 Konstytucji RP wprost przewiduje nadzór pedagogiczny nad szkołami i zakładami wychowawczymi oraz nakazuje uregulowanie zasad jego sprawowania w ustawie zwykłej.

Nadzór pedagogiczny jest jednym z podstawowych instrumentów realizacji polityki oświatowej państwa.

Zgodnie z art. 43 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r., poz. 910, z późn. zm.) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania koordynuje i realizuje politykę oświatową państwa i współdziała w tym zakresie z wojewodami oraz z innymi organami i jednostkami organizacyjnymi właściwymi w sprawach funkcjonowania systemu oświaty.

Na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania nadzoruje i **koordynuje wykonywanie nadzoru pedagogicznego na terenie kraju, w szczególności nadzoruje działalność kuratorów oświaty w tym zakresie.**

Natomiast zgodnie z art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy – Prawo oświatowe w celu realizacji zadań, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt 2 oraz w art. 43 tej ustawy, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w szczególności ustala podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, **w tym zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego.**

Kurator oświaty jest organem administracji zespolonej w województwie, który w imieniu wojewody wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty określone w ustawie – Prawo oświatowe. Organ ten w szczególności:

- 1) sprawuje nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami,

placówkami oraz kolegiami pracowników służb społecznych, które znajdują się na obszarze danego województwa (z zastrzeżeniem art. 53 ust. 2a ustawy);

- 2) wydaje decyzje administracyjne w sprawach określonych w ustawie;
- 3) współdziała z radami oświatowymi;
- 4) wykonuje zadania organu wyższego stopnia w rozumieniu przepisów ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego w stosunku do:
 - a. organów jednostek samorządu terytorialnego - w sprawach publicznych szkół i placówek, zakładanych i prowadzonych przez osoby prawne i osoby fizyczne, oraz niepublicznych szkół i placówek,
 - b. dyrektorów szkół - w sprawach z zakresu obowiązku szkolnego i obowiązku nauki oraz w sprawach skreślenia uczniów z listy uczniów;
- 5) realizuje politykę oświatową państwa, a także współdziała z organami jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i realizowaniu odpowiednio regionalnej i lokalnej polityki oświatowej, zgodnych z polityką oświatową państwa;
- 6) opracowuje programy wykorzystania środków na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli, wyodrębnionych w budżecie wojewody, po zasięgnięciu opinii związków zawodowych, reprezentatywnych w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego;
- 7) organizuje olimpiady, konkursy, turnieje, przeglądy oraz inne formy współzawodnictwa i prezentacji osiągnięć uczniów szkół na obszarze województwa;
- 8) współdziała z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi;
- 9) współdziała z placówkami doskonalenia nauczycieli, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i bibliotekami pedagogicznymi w realizacji zadań dotyczących diagnozowania, na podstawie wyników nadzoru pedagogicznego, potrzeb w zakresie doskonalenia nauczycieli;
- 10) wspomaga działania w zakresie organizowania egzaminów w szkołach;
- 11) opiniuje plany pracy publicznych placówek doskonalenia nauczycieli, z wyjątkiem placówek prowadzonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa i ministra właściwego do spraw zdrowia;
- 12) opiniuje arkusze organizacji publicznych szkół i placówek, z wyjątkiem szkół i placówek prowadzonych przez ministrów, w zakresie ich zgodności z przepisami, przedstawiane przez organy prowadzące szkoły i placówki przed zatwierdzeniem arkuszy;
- 13) współdziała z organami jednostek samorządu terytorialnego w zakresie kształtowania i rozwoju bazy materialnej szkół i placówek;
- 14) współdziała z właściwymi organami, organizacjami i innymi podmiotami w sprawach dotyczących warunków rozwoju dzieci i młodzieży, w tym w przeciwdziałaniu zjawiskom patologii społecznej, a także może wspomagać działania tych podmiotów;
- 15) nadzoruje i wspomaga organizację wypoczynku, o którym mowa w art. 92a-92t ustawy o systemie oświaty, na obszarze województwa;

- 16) koordynuje organizację kształcenia teoretycznego uczniów będących młodocianymi pracownikami;
- 17) wykonuje inne zadania określone w przepisach odrębnych, w szczególności w zakresie obronności.

Kurator oświaty, oprócz zadań, które wynikają z przepisów ustawy – Prawo oświatowe realizuje również zadania określone w innych aktach prawnych, w tym w ustawie – Karta Nauczyciela.

Nadzór pedagogiczny jest jednym z zadań realizowanych przez kuratora oświaty. Należy podkreślić, że inne zadania realizowane przez kuratora oświaty pozostają w ścisłym związku z nadzorem sprawowanym przez ten organ. Dla przykładu można wskazać wykonywanie przez kuratora oświaty zadania organu wyższego stopnia w stosunku do dyrektorów szkół - w sprawach z zakresu obowiązku szkolnego i obowiązku nauki oraz w sprawach skreślenia uczniów z listy uczniów, zadania związane z organizacją doradztwa metodycznego na terenie województwa czy dokonywanie oceny pracy dyrektora szkoły/placówki. Realizacja tych zadań przez kuratora oświaty nie byłaby możliwa, bez danych, które organ pozyskuje w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Bezpośredni nadzór nad kuratorami oświaty pozwala ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania na bieżąco – w ramach polityki oświatowej państwa – reagować, przy pomocy tych organów, na różne sytuacje mające wpływ na funkcjonowanie szkół/placówek i eliminować wywołujące je problemy lub minimalizować skutki.

Określony przepisami zakres zadań i kompetencji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz kuratora oświaty, zapewniają spójność działań tych organów oraz warunki do prowadzenia nadzoru pedagogicznego odpowiedniego do potrzeb.

W związku z powyższym nie ma uzasadnienia do wprowadzenia postulowanego w petycji rozwiązania polegającego na utworzeniu organu – „Główny Kurator Oświaty” (GKO), któremu będą podlegać wszelkie placówki szkolne poprzez oddziały regionalne jako Kuratoria Oświaty.

Odnosząc się do kwestii powołania Ogólnopolskiego Rzecznika Praw Ucznia i Studenta uprzejmie wyjaśniam, że zarówno w systemie oświaty, jak i w systemie szkolnictwa wyższego, funkcjonują rozwiązania prawne, które skutecznie zabezpieczają przestrzeganie praw ucznia i studenta.

1) System oświaty

Wszystkie szkoły i placówki systemu oświaty są zobligowane do przestrzegania praw dziecka, człowieka, w tym praw ucznia. Już w preambule ustawy – Prawo

oświatowe określono, że oświata, kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wskazaniemi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka.

Szkoła jest zobowiązana zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Podstawowym dokumentem obowiązującym w szkole/placówce jest statut. Zgodnie z art. 98 ustawy – Prawo oświatowe statut szkoły określa m.in. organy szkoły oraz ich szczegółowe kompetencje, a także szczegółowe warunki współdziałania organów szkoły oraz sposób rozwiązywania sporów między nimi, zakres zadań nauczycieli, a także prawa i obowiązki uczniów.

Warto podkreślić, że nauczyciele w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych mają obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską, z poszanowaniem godności osobistej ucznia (art. 5 Prawa oświatowego). Szczegółowe prawa i obowiązki nauczycieli określa ustawa Karta Nauczyciela¹, w tym dotyczące przestrzegania praw dziecka i praw ucznia.

Wymagania dotyczące działalności szkół i placówek odnoszą się do obowiązku zapewnienia uczniom bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego. Zgodnie z wymaganiami relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej powinny być oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Zasady zachowania i wzajemnych relacji w szkole lub placówce są ustalone i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły oraz rodziców².

Ponadto każda szkoła w procesie kształcenia i wychowania zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół uwzględnia treści nauczania z zakresu praw człowieka, w tym praw dziecka i praw ucznia w szkolnym zestawie programów nauczania i programie wychowawczo-profilaktycznym. W działaniach wychowawczych szkół i placówek bardzo ważny jest przyjazny, sprzyjający klimat we wzajemnych relacjach uczniów – nauczycieli – dyrekcji i rodziców ze szkołą. Kluczową rolę odgrywają nauczyciele, którzy posiadają odpowiednie kwalifikacje i kompetencje wychowawczo-dydaktyczne oraz są zobowiązani do doskonalenia zawodowego, zgodnie z potrzebami szkoły.

Należy nadmienić, że kryteria oceny pracy nauczycieli już na pierwszym etapie obejmują m.in. znajomość praw, w tym praw określonych w Konwencji o prawach dziecka³. Natomiast kryteria oceny pracy dyrektora dotyczą tworzenia warunków do respektowania praw dziecka i praw ucznia,

¹ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215).

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2017r. poz. 1611 oraz z 2019 r. poz.1575).

³ Dz. U. z 1991 r. poz. 526.

upowszechniania wiedzy o tych prawach oraz podejmowania działań wspierających rozwój uczniów.

Przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach podlega nadzorowi pedagogicznemu. Nadzór pedagogiczny w szkole i placówce sprawuje dyrektor, a nad szkołami mającymi siedzibę na obszarze danego województwa właściwy kurator oświaty. Kurator, w związku przekazanymi do tego organu informacjami dotyczącymi nieprawidłowości w działaniach szkoły w zakresie podlegającym nadzorowi pedagogicznemu, podejmuje czynności w trybie przewidzianym dla tego nadzoru.

Przepisy ustawy – Prawo oświatowe⁴, dają możliwość powoływania rzecznika praw ucznia w ramach działalności samorządu uczniowskiego w szkole lub placówce.

Samorząd uczniowski, działający na podstawie art. 85 ustawy – Prawo oświatowe, posiada szerokie uprawnienia i może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi, wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczące realizacji podstawowych praw uczniów, takich jak:

- 1) prawo zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
- 2) prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;
- 3) prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań;
- 4) prawo redagowania i wydawania gazetki szkolnej;
- 5) prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem;
- 6) prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.

Wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego są demokratyczne, równe, bezpośrednie, większościowe i przeprowadzane podczas tajnego głosowania, co przekłada się na realny wpływ na przestrzeganie praw i obowiązków uczniów.

Natomiast, jeżeli z diagnozy potrzeb danej społeczności szkolnej będzie wynikać konieczność powołania rzecznika praw ucznia, to jako nowy społeczny organ szkoły powinien być ujęty w statucie szkoły.

Rzecznikiem praw ucznia może być wybrany, cieszący się sympatią uczniów zarówno przewodniczący samorządu lub inny uczeń, jak i nauczyciel.

Należy również zauważyć, że Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach konkursu z Narodowego Programu Zdrowia⁵ upowszechnia zasady komunikacji

⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.).

⁵ Minister Edukacji Narodowej realizuje zadania Celu 3 Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 dotyczące Profilaktyki problemów zdrowia psychicznego i poprawy dobrostanu

oraz mediacji szkolnej i mediacji rówieśniczej jako metod konstruktywnego sposobu: rozwiązywania problemów i sporów w społeczności szkolnej, zapobiegania agresji i przemocy, rozwijania zdolności prowadzenia dialogu, podnoszenia kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów, rodziców i nauczycieli. Łącznie w 2019 r. objęto wsparciem 443 placówki (przedszkola, szkoły podstawowe, ośrodki szkolno-wychowawcze) i 150 instytucji otoczenia szkół. Uczestników bezpośrednich było: 7221 oraz przeprowadzono 3646 godzin szkoleń, konsultacji, mentoringu i superwizji. W 2020 r. projekt został wyposażony w narzędzia komunikacji elektronicznej, aby jeszcze skuteczniej docierał do szkół: uczniów, nauczycieli i rodziców.

2) System szkolnictwa wyższego

Z mocy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.), dalej „PSWN”, **Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, dalej „PSRP”**, reprezentuje wszystkich studentów w Polsce. Ta niezależna organizacja jest oficjalnym reprezentantem studentów w relacjach z organami władzy publicznej. PSRP zrzesza samorzady studenckie wszystkich uczelni w kraju, stanowiąc tym samym zwieńczenie struktury uczelnianych organizacji samorządowych. Z racji tego odgrywa on znaczącą rolę we współdecydowaniu o pozycji środowiska studenckiego i polityce państwa wobec młodzieży akademickiej.

PSRP zajmuje się opiniowaniem projektów aktów prawnych dotyczących studentów oraz w imieniu studentów przedstawia ich propozycje władzy publicznej. Ponadto PSRP organizuje szkolenia i warsztaty podnoszące kwalifikacje studentów: Konferencje Ekspertów Praw Studenta, Krajowe Konferencje (wyjazdy szkoleniowe), Konwenty Przewodniczących, których głównym celem jest przygotowanie samorządowców z polskich uczelni do koordynowania w swoich Alma Mater szkoleń z zakresu praw i obowiązków studenta. PSRP wspiera także projekty studenckie, patronuje wydarzeniom kulturalnym, inicjuje działania na rzecz środowiska studenckiego oraz aktywnie uczestniczy w międzynarodowym ruchu studenckim.

Należy podkreślić, że PSRP aktywnie uczestniczył w pracach legislacyjnych nad reformą szkolnictwa wyższego i nauki, a jego opinie miały istotny wpływ na ostateczny kształt *Konstytucji dla Nauki*, czyli ww. ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Przy PSRP funkcjonuje Rzecznik Praw Studenta, który interweniuje w przypadkach łamania praw studentów na uczelniach oraz podejmuje działania prewencyjne zmierzające do zwiększania świadomości w zakresie praw i obowiązków studentów⁶.

psychicznego społeczeństwa. Zadanie obejmuje prowadzenie działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań, kształtowanie przekonań, postaw, zachowań i stylu życia wspierającego zdrowie psychiczne.

⁶ Kontakt z Rzecznikiem jest możliwy poprzez Centrum Wsparcia Studentów: helpdesk.psrp.org.pl

Więcej informacji o bieżących działaniach PSRP można znaleźć na stronie: psrp.org.pl.

Należy wskazać, że zgodnie z art. 10 ust. 1 PSWN studenci, obok pracowników uczelni i doktorantów, stanowią wspólnotę uczelni i mają zagwarantowany udział w następujących gremiach określonych w PSWN:

- 1) samorząd studencki – tworzony przez studentów danej uczelni i działający przez organy: przewodniczącego i organ uchwałodawczy; jego organizację określa regulamin, w tym sposób działania oraz sposób powoływania przedstawicieli samorządu do organów uczelni (art. 110 ust. 1 i 2);
- 2) rada uczelni – w skład wchodzi przewodniczący samorządu studenckiego (art. 19 ust. 1 pkt 2);
- 3) kolegium elektorów (wybierające rektora w uczelni publicznej) – nie mniej niż 20% składu to studenci i doktoranci danej uczelni, a ich liczba jest ustalana proporcjonalnie do liczebności tych grup (art. 25 ust. 1);
- 4) senat uczelni publicznej – w uczelni akademickiej nie mniej niż 20% składu to studenci i doktoranci (ich liczba jest ustalana proporcjonalnie do liczebności tych grup), natomiast w uczelni zawodowej – studenci stanowią nie mniej niż 20% składu (art. 29 ust. 1 i 2);
- 5) komisje dyscyplinarne – studenci wchodzi w skład komisji dyscyplinarnej oraz odwoławczej komisji dyscyplinarnej, tworzonych w trybie określonym w statucie uczelni (art. 310 ust. 1);
- 6) komisje stypendialne – większość członków komisji stypendialnej oraz odwoławczej komisji stypendialnej stanowią studenci (art. 86 ust. 3);
- 7) Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego – w skład wchodzi 4. studentów wybranych przez PSRP (art. 331 ust. 1 pkt 4);
- 8) komisja dyscyplinarna przy Radzie Główniej Nauki i Szkolnictwa Wyższego – skład komisji określa statut Rady, przy czym warunkiem koniecznym jest udział co najmniej 1. studenta (art. 278 ust. 4);
- 9) Polska Komisja Akredytacyjna – w jej skład wchodzi przewodniczący PSRP (art. 251 ust. 2 pkt 2). Ponadto, Komisja korzysta z opinii swoich członków oraz ekspertów, do których należą również studenci wskazani przez właściwy organ PSRP (§ 15 ust 2 pkt 3 statutu PKA).
- 10) Rada Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej – to dziesięcioosobowe ciało kolegialne, w którego skład wchodzi przedstawiciele środowiska i instytucji publicznych m.in. przedstawiciele Krajowej Reprezentacji Doktorantów oraz Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej.

Należy dodać, że zgodnie z art. 111 PSWN studenci mają prawo zrzeszania się w uczelnianych organizacjach studenckich, a w ramach samorządów studenckich poszczególnych uczelni mogą tworzyć instytucję rzecznika praw studentów (najczęściej jako jednoosobowy organ wykonawczy samorządu).

Przekazując powyższe, należy wskazać, że Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela, a zatem także praw osób

posiadających status studenta. RPO bada m.in., czy na skutek działania organów uczelni nie doszło do naruszenia praw studentów wynikających z PSWN, zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej, a także czy nie doszło w uczelni do aktów dyskryminacji.

Każdy sygnał od obywateli dotyczący funkcjonowania uczelni, czy też zapewniania praw studenckich jest na bieżąco analizowany i wykorzystywany w toku sprawowanego przez Ministra Edukacji i Nauki nadzoru nad uczelniami.

Z uwagi na tak obszerne uregulowania w przepisach prawa międzynarodowego i krajowego - w ustawie – Prawo oświatowe i rozporządzeniach MEN, dotyczące praw ucznia, przewidzianą w przepisach oświatowych możliwość powoływania rzecznika praw ucznia w ramach działalności samorządu uczniowskiego w szkole lub placówce oraz rozwiązania przyjęte w systemie szkolnictwa wyższego, nie ma przesłanek do postulowanego w petycji powołania *Rzecznika Praw Ucznia i Studenta*.

Z poważaniem

Anna Małgorzata Dakowicz-Nawrocka
Zastępca Dyrektora
Departament Kształcenia Ogólnego
/ – podpisany cyfrowo/